

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yesha‘yah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 598 [1837 oder 1838]

זט היעשי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9106

טו (א) שלחו כר מושל
 ארץ. אל תחנאו
 בנאותכם הלא ידעתם
 שאשל ארץ שלכם מיגע
 מלך מואב היו נוקד
 (במלכי' נ' ג') והשיב למלך
 ישראל מאה אלף כרים
 שלחו אותוכר המושל שלכם
 מסלע מדברה אל הר נת
 ליון: (ב) כעוף נודד-מקינן:
 קן משולח. באסוותים
 משולחים סקינס שהולכים
 מטולטלין בן תהיינה בנות
 מואב למעברית ארנון:
 (ג) עשו פלילה. הוא לשון
 ויכוח משפט לכחור לך את
 הטוב כמו (איוב ל"ד)
 משפט נבחר' לנו: שימי
 כליל לך. שימי לך כל
 בזהרים שיחשיך כלכליל'
 להסתר בו מפני אויבך:
 סחרי נדחים. אם יכרחו
 עוד נדחיעמי דרך עליכם
 בימי ובוכדנלר אל חסגירו'
 אלא תסתירום: (ד) יגורו
 כך נדחי. בני ישראל
 הנורמ': הוי סתר למו.
 כי גם את תדעי נפש
 היודדים מה היא לרחם:
 כי אפס הסן. הסן שלך
 עשך וכבודך שהיה לך על
 ידי לאיך יבקרך שאת
 מוללת מהם חלב ומאהה:
 בלה שוד. לשון שדים
 המספיקן חלב כמו (לקמן
 ס') ושד מלכים תינקי: חמו רומס.

טו
 (א) שלחו-כר מושל-ארץ
 מסלע מדברה
 אר-הר בת-ציון:
 (ב) והיה כעוף-נודד
 קן משלח
 התיינה בנות מואב
 מעברת לארנון:
 (ג) הביאו עצה עשו פלילה
 שייתי כליל צלך
 בתוך צהרים
 סחרי נדחים
 נודד אל-תגלי:
 (ד) יגורו בך נדחי מואב
 הוי-סתר למו מפני שודך
 כי-אפס המין
 בלה שוד
 תמו רמס מן-הארץ:

והוכן
 והוכן

הביאי קרי. עשי קרי.
 ס' ושד מלכים תינקי: חמו רומס. הנהמות שלך הרומסו' בארץ:

ב א ו ר

טו (א) שלחו כר, לפי שאלך מואב השיב מלפנים למלך ישראל מאה אלף כרים (מ"ב ג' ד'), אמר שעתה יתנו המס הזה למלך יהודה שהוא מושל הארץ, וכוון על חזקיה אשר משל ממשל רב, ויהיה כר שם הקיבוץ כמו לאן, והוא נסמך אל מושל הארץ, כלומר הכרים הראוים למושל הארץ שלחו אל הר ליון. ויתכן שיהיה כר הנפרד ויובן בחסרון למ"ד שלחו כר למושל ארץ, וכן תרגם הרב. מסלע מדברה, עיר מערי מואב (רד"ק), וחכמי העמים אמרו שהיא עיר בממלכת אדום (עיין מ"ב י"ד ז') והיתה עזה ביד מואב כאשר יראו גם נחלת בני ראובן וגד. (ב) והיה, נמשך לפסוק הקודם, כלומר הנה אין לאחר מלרכות פני מושל ארץ, כי עוד מעט ותתחננה בנות מואב על נפשן ליושבי יהודה כאשר יבאר. כעוף נודד, הרב תרגם כדעת יונתן שעוף נודד וקן משלח הוא מאמר אחד, כלומר כעוף שנודד משלח מקונו. — והנה בארתי לך שני הפסוקים האלה כפי דעת הספראים

טז

(ה) וענדעט לעמטער דעם בעהעררשער דעם לאנדעם

פאן סלע דורך דיא וויסטע

צום בערגע דער טאָכטער ציון'ס;

(ג) דען זאָ וויא איררענדעם געפיעדער,

פאָם נעסטע פֿערשייט,

ווערדען זיין דיא טאָכטער מואכ'ס

אן דען פֿורטהען דעם ארנון.

(ג) נון שאַפֿע ראַטה, פֿאַססע ענטשלוס,

פֿערברייטע וויא דיא נאַכט דיינען שאַטטען

צור האָהען מיטטאַנגס צייט,

פֿערברג דיא פֿערטריעבענען,

דען פֿליכטלינג ענטדעקקע ניכט.

(ד) לאַס וויילען בייא דיר מיינע פֿערטריעבענען, אָ מואכ!

זייא שירם איהנען פֿאַר דעם פֿערוסטער,

דען איינסט האַרט אויף דיא ערפרעסונג,

עם ענדעט דיא פֿערוויסטונג,

עם שווינדען אונטערדריקקער אויס דעם לאַנדע.

אונד

המפרשים ותרגום הרב
נ"י, אולם כל אחדל
מלהניג למניך קורא
הנעים את אשר שערתי
אני כנפשי בפירושם,
ועליך לבקר לקרב ולרחק
כטוב בעיניך-והנ' לדעתי
לא יהי' סלע מדברה שם
עיר כאש'חשבו המפרשי',
אך הוא סלע ממש,
הכוונה על טורי מדבר
אשר שם נסו פליטי מואב
להחבא, וכמו שאמר ירמי'
(מ"ח כ"ח) עזבו ערים
ושכנו בסלע ישבי מואב,
ואמר הנביא בדרך התול,
עתה הלא תשלח מנחה
הכרים מארץ ליה ואממה
לחלו' את פני מלך יהודה
כי יסתיר נדחיק, ולבקש
מעם יהודה הביאי ענה
וגו', והפסוק ב'הוא מאמ'
מוסגר ועוד התול יהתל
בהם אמר בודאי לעת
כזא' אם עתה בעוף נודד

יש לאל ידכם להביא שי למורא, אך יראה לי כדעת הרד"ק שהם שני מאמרים, והיה (מואב)
בעוף נודד כלומר כנסור נודדת מן קנה ותעזוב את אפרוחיה, ובנות מואב תהיינה כקן
משולח באפרוחים אשר הושלכו מקנס, והוא כמו כנשר יעיר קנו (דברים ל"ב י"א) שפי'
הרד"ק אפרוחי קנו (שהם שרש קנו), וא"כ המשל הזה דומה ממש לדברי ירמי' בפסוק
שהבאנו, כי שם נאמר והיו כיונה תקנן בעברי פי פחת, ות"י והיו כיונא דשקא בוס
שובא ונחתא ושירא בארעית גובא, ויתורגם: טן טיקע דתך דען לעווערטריבוט ח. ז. ז. ווי
יעלט דע עם (מואב) חיזט וזיח חיין היכפלתטטערנדער פֿאָגעל אונד וזיח פֿערטייכטע ברותה זינד
ח. ג. ו. (ג) הביאו, הנכון כדעת חכמי העמים שהמה דברי נדחי מואב אשר עזר יבקשו
מעם יהודה, וכפי דרכי בפסוקים הקודמים נמשך זה על שלחו כר ונחסר מלת לאמר
וענינו שלחו כר וגו' לאמר הביאו ענה וגו' באשר בארנו. והנה הבתיב הביאו, עשו,
והקרי הביאי, עשי, ואמר הרד"ק כי אחד המה צמוכנס, כי אם בא בל"ז הכוונה
על פרטי העם, ואם בא בל"ג הכוונה על הכנסיה. פלילה, הוא משפט השכל הנחקר אחרי
השתכלות בעלות (עיין רש"י), וי"ת הביאו ענה אתמליכו מלך, ועשו פלילה
עבדו ענה. שיתי כליל צלך, אלא ימלאו אותנו הרודפים אחרינו, ויש בו מענין מחסה
משרב ושמש, אם נהי' עיפים ויגעים מטורח הדרך. גודד, כמו שאמר והיה בעוף נודד.
(ד) נדחי מואב, לדעתי יובן זה בחסרון הנסמך, ושעורו נדחי נדחי מואב, והוא ליתר
באור, כמו להם לבני ישראל ורבים ככה בידוע, וזה מסכים עם "מלב הנגינה כאשר יבין
הקורא. כי אפס המן, הרב המתרגם הלך בעקבות הרד"ק והראב"ע ויתר המפרשים,
כי מן ענינו אשר ימלה חלב הארץ, ושד כמו שודד, ורומס הוא אשר ירמס עמים
באבו, ויובן בחסרון מלת עד, כלומר היה סתר למו עד כי אפס המן. ויותר יראה בטעם
המלות (אך לא בטעם הענין) כפירוש רש"י ע"ש, ומן הוא כמו כמותן יסער מגרן (הוא ע
י"ג ג'), והוא התבן הדק כמ"ש הרד"ק, ושד הוא מענין שדים כלומר חלב הלחן ובקר,
ורומס על הארץ המה הבהמות, והתחנן מואב (שהיו אנשי מקנה כאשר אמרנו) יגורו בך
נדחי מואב אשר שתהיה סתר למו מפני שודד כלומר אף אשר שיעבור הזעם ויעזוב השודד
את הארץ, עוד המה יחסו בללך, כי אין להם לשון אל ארלס, כי אפס המן, גם תכן

(ה) וסוכן נחמד כסא. נשיב' עליך הסבר הזה אז יכון כסא דוד ויגדל שנתותו הפרק יפול סנחריב ע"י חזקיהו ויהיה נכון כסאו נחמד שיעשה כמו שמלינו שהיה גומל חסד שנאמר בדברי הימים (ב' ל') כי חזקיהו מלך יהודה הרים לקהל אלף פרים ושבעת אלפי לחן: וישב עליו וגו' שופט ודורש משפט ומהיר לדק. ת"י ועבד קשט: (ו) גא מאד. גחגאה מאד: גאותו וגאונו. שלא בדיון הוא כי עיק' גידול בניו ע"י ממזרות וניאוף הננות מאניהן: ועברתו. עיבורו והריון שלו. ד"א עברתו חמתו ששמר לישראל: לא כן. נבדו עשו שהיו בפויי טיבה: (ז) יליל מואב למואב. על מואב: לאשישי קיר חרשת. על חומת קיר חרשת אשישי כמו (ירמיה מ') נסלו אשיותיה: תהגו אך נכאים. שברים: תהגו. תקינונו: (ח) שדמות. שדות תבואה: גפן שנמה. יש ללמד שחשבון היחה מקום שדות ושנמה מקום כרמים ואם חאמר כל אלה ערי עבר הירדן הם

(ה) וְהוֹכֹוּ בְּחֶסֶד כִּסֵּא ויֵשֶׁב עָלָיו בְּאַמֶּת בְּאַהֶל דָּוִד שֹׁפֵט וְדָרַשׁ מִשְׁפֵּט וּמְהֵר צֶדֶק: (ו) שִׁמְעֵנוּ גְאוֹן־מוֹאֵב גֵּא מְאֹד גְּאוֹתוֹ וּגְאוֹנוֹ וְעִבְרָתוֹ לֹא־כֵן בְּדָיו: (ז) לִכֵּן יִלְיֵל מוֹאֵב לְמוֹאֵב כִּכְהָ יִלְיֵל לְאִשֵּׁי־קִיר־חַרְשֶׁת תְּהָגוּ אַךְ־נִכְאִים: (ח) כִּי שְׂדֵמוֹת חֶשְׁבֹן אִמְלַל גִּפְּן שְׂבֻמָּה בְּעֵלֵי גוֹיִם הִלְמוּ שְׂרוּקֶיהָ עַד־יַעֲזֹר נִגְעוּ תַעֲוּ מִדְּבַר שְׁלַחְתֶּיהָ נִטְשׂוּ עֲבָרוּ יָם:

על דגש ח"ש מואב כשהגלה סנחריב לראובני ולגדי באו המואבים הסמוכים להם וישנו בהם: אומלל. חרב: שרוקיה. נטיעות שורק שלה: עד יעזר נגעו. שדמות הגפן ושורק הנזכרים כאן אינם אלא משל והם מחנות וטיעות ושלטונים וכת"י: עד יעזר נגעו. הלכו בגולה: תעו מדבר. למדבר: שלוחותיה. זמירותיה והם משל גליותיה: נטשו.

ב א ו ר

הדק כלה שד וגו', וכענין שאמר יבש חניך כלה דשא (לעיל ט"ו ו'). (ה) והוכו, לדעת חכמי העמים שזכרנו, גם הפסוק הזה הוא מדברי מואב, אשר עתה בפיהם יחנפו למלך יהודה, ויזכרוהו בשפת חלקות למען פתוהו בלשונם. ולדעתי המה דברי הנביא, כי יאמר כי המלך לא ישמע אליכם ולא ירחם אתכם, כי כסאו הוכן בלדק ובאהל דוד ישב באמת שופט ודורש משפט לעשות לדק משפט ומישרים, לתת לאיש כפרי מעלליו על פי היושר וחק הגמול, ולזה לא ישמעו לקולכם גם אם תרצו תפלה, כי שמענו גאון מואב וגו', ולפ"ז יתורגם: דַּךְ יַעֲנֵר טַהֲרֵן (פֶּן יְהוּדָה) אִיזַט בַּעֲפֵסֵטִיגַט דוּק גַּעֲרַעֲכֵטִיגַיִט ח. ג. ו. ומהר צדק, תאר השם מגזרת מהרה (הראב"ע). (ו) שמענו, שמענו דברי גאון מואב בימים שעברו וכמו שנאמר בירמיה (מ"ח כ"ז) ואם לא השחק היה לך ישראל, ובכפניה (ב' ח') שמעתי חרפת מואב וגו' אשר חרפו את עמי וגו'. גא מאד, חסר ה"א למ"ד הפעל, ול"גאה מאד (רד"ק וראב"ע). לא כן בדיו, הרב תרגם כדעת י"מ שהביא הראב"ע שענינו משבותיו, כי כמו שנאמר ס ע"ף על ענפי העץ וגם על המחשבה וכמ"ס הרד"ק בשם

(ה) אינר בעפעסטיגט ווירד דורך הולד דער טהראן;
דא זיטצט דארויף מיט טרייע אים צעלטע דוד'ס
איין ריכטער אונד פארשער נאך רעכט
אונד בעפארדערער דער גערעכטיגקייט.

(ו) וויר הארטען (דמטהלם!) דען האכטומה מואב'ס,
עס שטאלצירטע זעהר —

זיינען האפפארט, זיינען האכטומה אונד זיינען איבער-
מוטה,

דיא אונרעכטליכקייט זיינער געזינגונגען.

(ז) דארום היילע מואב איבער מואב,
אללעם היילע —

אָב דען העלרען קיר חרשח'ס זייפעט

דיא נון גיערערגעשלאגענען!

(ח) דען דאז געפילרע חשבון'ס איזט פערוועלקט,
דער וויינשטאק שבמה'ס —

דיא העררשער דער פאלקער שלוגען אָב זיינע רעכען,
ביו יעזר רייכטען זיא, פערלאָרען זיך אין דיא וויסטע,
זיינע ראנקען ברייטעמען זיך אויס — גינגען איבער דאז
מעער.

דא

(י) הַלֹּם וויר טוטן בייה מואב זוכטען פֿער דען קעניגע פֿון אשור.

ס ע י ק, לפי כי הממשבו'
ללכ כסעיפיים לחילן
(ע"ש) כן נאמר בד על
פארגת האילן הגדולים
(עיינ רד"ק שרש בד),
וע"ד השאלה על משניות
לכז. ולא כן הוא כמו
כן בנות כלפחד דברות
(במדבר כ"ז ז') כמ"ש
הרד"ק והראב"ע (ו) לכן,
יען יראו כי אצדה תקות'
לחסות תחת כנפי יהודה
לזה יילילו עתה עוד
יותר. מואב למואב,
הלמ"ד תמור' על ורבים
כמוהו (עיינ מכלול), ויש
שפתרו כמשמעו ביחס
שאליו, כי איש לרעהו
יתאונן ויספ' את התלאו'
אשר מלאוס. לאשישי,
הרב תרג', דען העלרען,
כי גם הרד"ק אמר בשרש
אשש על זכרו זאת
והתאוששו (לקמן מ"ו ח')
שהוא לשון חזק, ויתכן
שהוא מגזרת איש אף

שאינו משרשו, עד כאן. וגם כאן אף שאר אישי יסודות, כתב שהוא משל
על אלילי מואב וגדוליה, ובשרשים אמר בשם ר' יונה שהוא משל על עושי החילוהעו. וגם
יונתן תרגם כאן על אגש כרך תוקפהון. ובירמיה (מ"ח ל"א) על אגשי קיר חרש. קיר
חרשח, ובירמ' (שס) וכן לקמן (פסוק י"א) קיר חרש, וי"מ שהוא קיר מואב הנזכרת
לעיל אשר שודד, ואולי שהיה שם היכל לשמש, כמו עיר החרס במלרים (עיינ לקמן
י"ט י"ח), ולכן בא פעם חרש ופעם חרשת כי גם שמש יבוא לפעמים בפלס נקבה, כי אף
שאמר הרד"ק במלת החרסה (שופטים י"ד י"ח) שהה"א נוספת (לפי שהגוינה מלעיל
וגם בא בטרם יבוא החרסה הפעל בזכר), הנה מלאנו גם שער החרסית (ירמ' י"ט
ב'), ואמר הרד"ק שנקרא כן לפי שהוא נוכח כנגד זריחת השמש. עוד יתכן שהוא כמו
ח'ש, וחרש מלל (יחזקאל ל"א ב'), ובחרשת הגוים (שופטים ד' ב') הוא בסיומן נקבה
(אבל מן ודוד במדבר זיך בחרשה (ש"א כ"ג ט"ו) אין להביא ראיה, כי גם שם הטעם
מלעיל וא"כ הה"א נוספת). והיתה העיר בין סבבי היער במקום שאין לבוא אליה, ולזה
היתה בצורה מאד. וכן אמר הרד"ק בפירושו לספר שופטים במקום הנזכר, כי היו ביער
הוא מגדלים חזקים עב"ל, ונראה שזה כאן כוונת יונתן שהעתיק גם כאן גם שם מענין
תוקף. תהגו, מלשון אהגה כיונה (רד"ק). אך נכאים, אך נכאי רוח יהיו אנשי מואב
על אישי קיר חרשת, וכפי תרגום הרב, מלת אישי יתכן שמוסב נכאים עליהם, כלומר
גבורי קיר חרשת יהיו עתה נכאים, תחת בי מקדם אזרו חיל, והוא מאמר בפני עצמו.
(ח) כי שדמוח חשכון אמלל, כל אחד ואחד, כמו בנות לעדה עלי שור (בראשית מ"ט
כ"ג). גפן שבמה, עיר בנחלת גד (במדבר ל"ב ל"ח). בעלי גוים, כת"י מלכי עממיא.
הלמו, כמו בכשיל וכילפות יהלמון (תהלים ע"ד ו'). עד יעזר, ענינו הלמו שרוקיה אשר
עד יעזר וגעו, ויעזר גם היא עיר בנחלת גד נזכרת בתורה (במדבר ל"ב ל"ה). העו מדבר,
אמר תעו כי אם ימלא שריקות גפן במדבר נראה כאלו נתעו שם. שלחחיה, הפארות
שיגיעו למרחוק, כענין שלחך פרדס רמונים (ש"ה ד' י"ג). עברו ים, ובירמיה (מ"ח

נפלו כמו ונטשתיך המדבר' (יחזקאל כ"ט) והנס נטושים (שמואל א') וינטשו בעמק רפאים (שם כ"ה):
 (ט) אבכה בבכי יעזר. ת"י כמא דאיתיתי משריין על יעזר כן אייתי קט לין על שבמה ונ' המקרא הנביא אימר בעין קינות יעזר יש לי לקינן עליך אתה גסן שבמה: אריוך דמעתי. אתרוה עליך דמעתי יש חנה משמשת כשתי תיבות כמו בני ילאוני (ירמיה י') ארץ הנגב נחמני (יהושע ט"ז) דנרו לשלים (בראשית ל"ז): קינך. תאניס שמינבסין בקיץ: הידד. קול ש דדים ובוזוים: (י) אן הכרמל. הוא מקום יער ושדות תבואה: לא ירועע. ל' תרועת שמחה: הידד השבתי. קול המתאספים להטיל הקירה לעזור הענבים: (יא) יהמו. בקינה: (יב) כי נלאה היאב. להלחם על כמות המגדלים: ונאל אל מקדשו. אל מקו אשר הם מתקדשי' שם ומזדמני' שם להתפלל:

(ט) על-כֵּן אֲבָכָה בְּבִכֵי יַעֲזֹר

גִּפְן שִׁבְמָה

אֲרִיּוֹךְ דְּמַעְתִּי

חֶשְׁבֹן וְאַרְעֵלָה

כִּי עַל-קִיצְךָ וְעַל-קִצִּירְךָ

הִידַד נָפַל:

(י) וְנֶאֱסַף שְׂמָחָהּ וְגִיל מִן-הַכְּרָמָל

וּבְכַרְמִים לֹא-יִרְגֵן לֹא יִרְעַע

יַיִן בְּיַקְבִּים לֹא-יִדְרֹךְ הַדֶּרֶךְ

הִידַד הִשְׁבַּתִּי:

(יא) עַל-כֵּן מַעִי לְמוֹאֵב כַּכְּנֹר יִהְיֶהמו

וְקִרְבֵי לְקִיר חֲרָשׁ:

(יב) וְהָיָה כִּי-נִרְאָהּ

כִּי-נִלְאָה מוֹאֵב עַל-הַבְּמָה

וּבָא אֶל-מִקְדָּשׁוֹ לְהִתְפַּלֵּל

וְלֹא יוֹכַל:

ב א ו ר

ל"ב) נאמר עד ים יעזר נגעו, ולדעתי גם פה הכוונה על ים יעזר, וידוע הוא כי גם נחל שוטף יקרא בשם ים. ואם גם החכם געזעניוס ימאן בזה, כי כפי ספורי בעלי המסעות לא נמצא אצל יעזר לא ים ולא נהר, הנה אין מזה ראיה כפי דעתי, הלא נודע הוא כמה תהפכות ומשמות שהיו מני אז בארצות הקדם, אשר שמו מדבר לאגם מים, ומונאי מים לארץ זיה, ואם כן אין זה מן הנמנע, שהיה בימי קדם ים או נחל אצל יעזר, ועתה בלה בלה ואינו. — והמשל הזה נמצא גם בתהלים (פ' י"ג) תשלח קביריה עד ים (ט) אבכה בבכיי יעזר, לדעת הרב המתרגם ענינו אבכה בבכי על יעזר, ובא השם אחר הפעל לחזק, כמו אבכה בבכי תמרורים, וגם הראב"ע פתר גסן שבמה על גסן; אולם יותר ינעם לי פירוש הרד"ק, כי שעורו אנכי אבכה עם בכי יעזר ועם בכי גסן שבמה, כי מלת בכי עומד במקום שנים, והפירוש הזה מסכים גם אל הנחת הטעמים כאשר יבין הקורא. ובירמיה (מ"ח ל"ב) מבכי יעזר אבכה לך הגסן שבמה. אריוך, משרש רוה, והיה מן הראוי כי יבוא אריוך היו"ד במקום ה"א למ"ד הפעל, כאשר מזינו ירויון מדשן ביתך (תהלים ל"ו ט') ונהפכו האותיות, ונדגש היו"ד והיו"ב בסגול"ע ד' זר, והענין ארוה אותך חשבון בדמעות ע"ד הרוני לענה (איכה ג' ט"ו). על קיצך, פירות הקיץ (רד"ק). הידד, היא מלת הקריאה, ויאמר על כל קול גדול ורס אס תרועת מלחמה (קריעגט: טוהכט: געשרייח), או הוא קול שמחה מדורכי ענבים, והכלל שהוא קריאה לזרוח אס לעושי

(ט) דאָרום בעוויינע איך, אים וויינען איבער יעזר,

דען וויינשטאָק שבמה'ס -

בענאָטצע דרך מיט מיינער טהראָנע,

חשבון אונד אלעלה,

דען בייא דיינער אָבסטלעזע אונד בייא דיינער ערנדטע

איזט דער יובעלרוף ענטפֿאַללען.

(י) אונד ענטפֿאַגען איזט פֿרייד' אונד לוסט דעם פֿרוכט-

געפֿילדע,

אין דען וויינבערגען ווירד ניכט געיובעלט, ניכט געווייכצט,

וויין אין דען קיפֿען טריטט קיין קעלטערער מעהר!

דען יובעלרוף האָב' איך פֿערבאַננט.

(יא) דאָרום מיינע דאָרטע אָב מואב וויא דיא האַרפֿע

דרעהנען,

אונד מיין אינגערעם אָב קיר הרש.

(יב) נון זאָ וויא עם, דאָס עם זיך צייגע,

וויא זיך אַבשיהט מואב אַם אַלטאַרע,

אונד געהט אין זיין הייליגטהום צו בעטען,

אונד ערלאַנגעט ניכטס.

דאָ

לעושי מלאכה או לאנשי החיל, וכאן היא קריאת השודדים כדעת יונתן ויתר המפרשים, ויגיד עליו רעו בירמיה (מ"ח ל"ב) על קיכך ועל כלירך שדד נפל. והרב המתרגם תרגם הידד כדרכו לרוב קול שזון ושמה, ולדעתו יהיה פעל נפל כענין אל יפול לב אדם עליו (ש"א י"ז ל"ב) שהוא כמו יפול ממנו, וכן הענין כאן כי שנת מואב כל משוש. (י) ונאסף שמחה, כאלו יאסף השמחה וגיל ממקום הזה אל מקום אחר. גם יש לפרש מענין כליון, כמו אסוף אסיפס (ירמי' ח' י"ג) (רד"ק). ירעע, מענין תרועה מפעלי הכפל (ראב"ע). לא ידרך הדרך, לא ידורך שום דורך, כי לא לבד שמואב לא יבזר כלרוכי יגלה מארצו, אבל גם השודדים לא יאכלו פרו אדמת מואב, כי השקיתו את יכול השדה וכל עץ טוב הפילו כענין שמלינו כבר אלל מואב (מ"ב ג' י"ט). הידרד השנתי, יפה העיר החכם געזעניוס שהוא עומד מול הידד נפל, כלומר הידד של שמחת הדורכים השנתי, והידד תרועת השודדים נפל עליהם. (יא) בכבוד יחמו, כענין על כן המו מעי לו (ירמיה ל"א ב'), ואמר כבודי, לפי שמייתי הכבוד נעשו ממעי הבהמות, ולשון המה נופל על קול בלי השיר, כמו המית וכליך דלעיל (י"ד י"א), וזירמי' (מ"ח ל"ו) נאמר על כן בני למואב כחלילים יהמה ולבי אל אנשי קיר חרש כחלילים יהמה. והנה אם גם אין ערך מליכות ירמיה לחין יופי מליכת ישעיה כאשר ירגיש הקורא גם בפסוק הזה, מ"מ כמה שהחליף כבוד כחלילים היטב לעשות, כי כבוד ישמיע רק קול שמחה (כמ"ש החכם הנ"ל) והעד ויהי לאלב כנורי (איוב ל' ל"א), או ילוה שיר מוסרי (דירחקדיטעס געדיכט) אפתח בכבוד חדתי (תהלים מ"ט ה'), ולא השתמשו בו בימי רעה לאלב ויגון, אולם חלילים ישמיעו גם קול יללת בני, והיו מנגנים בהם אם הובילו מת לקבר, ואע"פ שאין ראיה לדבר מן המקרא, יש זכר לדבר מדחז"ל שהבעל לא יפחות לאשתו משני חלילים (כתובות מ"ו ב'). (יב) וחיח, לכל הפירושים הנודעים לי, לא ידעתי לכונן היטב המאמר הזה אל הקודם, ואף כי נאמר כי פסוק י"א הוא רק מאמר מוסגר, בכל זאת כל תוכשר המליכה הזאת לחתימת הכנזאה, באשר יבין כל אשר לו חיד לעשום נועם המליכה. ולזה אני אומר, כי אחרי שזה פעמים בפרשה הזאת השתתף הנביא עלמו בלרת מואב, לכן עתה ידבר על לבו ויאמר: אולם מה לי להתאונן על מואב הלא מאת ה' היתה זאת. כי נראה, למען יראה לעיני כל, כי אם גם נלאה מואב על הנמה להקטיר לאלהיו ובא אל מקדשו להתפלל, בכל זאת לא יוכל לעמוד מפני נריו, כי כל אלהי העמים אלהים כל יוכלו להושיע. ובה כבר חתם בדברי מוסר אל עמו שכל יפנו לאלהים אחרים, וזה מדרך הנביאים, ויתורגם: דרך ריועם געטיהט נור דחם עם זיך לייגע, דחם ווען חוין מואב זיך חכיהעט חס חוטמערע, אונד חין זיין הייניגטהוק געהט לו בעטען, עם דרך ניכטס פערחאג.

(יג) זה הדבר. סוף כליית של מואב ביד ובוכדנלר: אשר דבר ה' אל מואב מאז. מימים רבים לפני כל הרעה עליו ניבא לוישעיה את זאת. ד"א מאז מעת אשר שבר בלק את בלעם: (יד) ועתה דבר ה'. לקרב את הסורענות להם: בשלש שנים כשני שכיר-בשגיל שלש שנים שסייעו את סנחריב כשזר על שומרון ועזרוהו בלי בלע כאלו היו לו שכירים לפיכך ונקלה כבוד מואב בין כל שאר המונו של סנחריב ששיטס בשני מחוד אותו החיל וילך לווכן מפורש בסדר עולם שטף עמונים ומואבים שהיו מסויעין אותם כשזר על שומרון שלש שני לקיים מה שנאמ' שלש שנים כשני שכיר וגומר. ועוד יש לפרש שלש שנים כשני שכיר שלש שנים כנזרו עלינם לאורך זמן אבל מנומלמין יהיו ולא תאחר עוד הסורענו' כאשר ידקדק השני כשני שכירותו ללמס: ונקלה כבוד מואב. בעיני כל המון סנחריב הרב: ושאר.

(יג) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה

אֶל-מוֹאֵב מֵאִז:

(יד) וְעַתָּה דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר

בְּשָׁלֹשׁ שָׁנִים כְּשָׁנֵי שָׂכִיר

וְנִקְלָה כְּבוֹד מוֹאֵב

בְּכָל הַהֲמוֹן הָרֶב

וְשָׂאֵר מֵעַט מוֹזַעַר לֹא כְּבִיר:

י ז

(א) מִשָּׂא דַמְשֶׁק

הַנֵּה דַמְשֶׁק מוֹסֵר מַעִיר

וְהִיתָה מְעֵי מַפְלָה:

(ב) עֲזֹבוֹת עָרֵי עָרְעָר

לְעִדְרִים תְּהִינָה

וְרִבְצוּ

וְאִין מִחֲרִיד:

ונשבח

פליטה הנשארת למואב מעט מזער תהיה: לוא כביר. לשון רוב: ין (א) מוסר מעיר. ל' הסרה: מעיר. מהיות עיר: מעי. לשון ספלות ועומק כמו מעות ימים: (ב) עזובות ערי ערער. י"ת לשון חורבן כמו ערער תתערער ופירושו על עני ארס.

ומדרש

ב א ו ר

(יג) זה הדבר, לא ידענו אם דבר ה' מאז זה אל ישעיה או אל נביא אחר וישעיה העתיק עד כאן רק דברי זולתו, ואם כן הוא יתבררו ויתלבנו לנו החילופים והשנויים בנבואת ירמיה על מואב (פרשה מ"ח) כאשר הערנו על זה במקומות רבות, כי נאמר שניהם לקחו הדברים מפי נביא אחר (אם בע"פ או בכתב), וישעיה אשר עטו עט סופר מהיר ורוח שדי הבינהו במליכות נשגבות, העריך הדברים ע"פ חקי חכמת המליכה, וירמיה כתב רק הדברים כאשר היו אללו בקבלה, ולזה מליכותיו הנה פחותי הערך ממליכת ישעיה כאשר יבין כל קורא אשר יביג אלה מול אלה. (יד) לאמר, כפימה שבארנו בפסוק הקודם שעד כאן אך רוח נביא אחר דבר בו, יולדק מאד מה שאמר עתה לאמר, כי עד עתה לא הביא דברי ה' כלשונם, אך שינה כפי רוח המליכה אשר לבשתהו; אולם עתה אך דברי אלהים כאשר המה יביע ומלתו על לשונו. כשני שכיר, אין להוסיף ואין לגרוע ממנו. בכל ההמון הרב, עם כל ההמון הרב. לא כביר, לא יהיה עוד כביר חזק כמו שהיה (רד"ק), וכן תרגם הרב. והנה אין לספק כי הנבואה אשר לפנינו נתקיימה בימי סנחריב, וכמו שפירש"י מס"ע, ומושל ארץ וכן והוכן נחסד כסאו וגו' שזכר בתחלת פרשה